

ตา เอกทิวส เถรส ฐมมกถ สุตวา ปสัทธิวา ปญจหิ อุตตราสงคสเทหิ ฐมมปุช อักสุ ฯ

ในวันหนึ่ง (อ.หญิง ท.) เหล่านั้น พังแล้ว ซึ่งวาจาเป็นเครื่องกล่าวซึ่งธรรม ของพระเถระ เลื่อมใสแล้ว ได้กระทำแล้ว ซึ่งการบูชาซึ่งธรรม ด้วยร้อยแห่งผ้าห่ม ท. ห้า ฯ

เอเกโก อุตตราสงโค ปญจสทานิ อคฺขติ ฯ

อ.ผ้าห่ม ผืนหนึ่ง ๆ ย่อมถึงค่า ซึ่งร้อยแห่งทรัพย์ห้า ท. ฯ

ตาส อากั วตถปิ อทิสฺวา ราชา ปุจฺฉิ “ภูทึ อุตตราสงคาคิ ฯ

อ.พระราชฯ ไม่ทรงเห็นแล้ว แม้ซึ่งผ้า ผืนหนึ่ง (ของหญิง ท.) เหล่านั้น ตรัสถามแล้ว ว่า “อ.ผ้าห่ม ท. (มีอยู่) (ณ ที่) ไหน” ดังนี้ ฯ

“อยุยสฺส โน ทินฺนาติ ฯ

(อ.หญิง ท. กราบทูลแล้ว) ว่า “(อ.ผ้าห่ม ท.) อันหม่อมฉัน ท. ถวายแล้ว แก่พระผู้เป็นเจ้า” ดังนี้ ฯ

“เตน สพฺเพ คหิตาติ ฯ

(อ.พระราชฯ ตรัสถามแล้ว) ว่า “(อ.ผ้าห่ม ท.) ทั้งปวง (อันพระผู้เป็นเจ้า) นั้น รับแล้ว (หรือ)” ดังนี้ ฯ

“อาม คหิตาติ ฯ

(อ.หญิง ท. กราบทูลแล้ว) ว่า “เพคะ (อ.ผ้าห่ม ท. ทั้งปวง) (อันพระผู้เป็นเจ้า) นั้น รับแล้ว” ดังนี้ ฯ

ราชา เถร อฺปสงฺกมิตฺวา ตาหิ อุตตราสงคานํ ทินฺนาวํ ปุจฺฉิตฺวา ตาหิ ทินฺนาภวญฺจ เถเรน คหิตภวญฺจ สุตฺวา “นฺนุ ภนฺเต อติพฺหฺนึ (P56) วตฺถานิ, เอตฺตเกหิ กิ ภิรสิสฺสาติ ปุจฺฉิ ฯ

อ.พระราชฯ เสด็จเข้าไปหาแล้ว ซึ่งพระเถระ ตรัสถามแล้ว ซึ่งความที่แห่งผ้าห่ม ท. เป็นผ้า (อันหญิง ท.) เหล่านั้น ถวายแล้ว ทรงสดับแล้ว ซึ่งความที่ (แห่งผ้าห่ม ท.) เป็นผ้า (อันหญิง ท.) เหล่านั้น ถวายแล้วด้วย ซึ่งความที่ (แห่งผ้าห่ม ท.) เป็นผ้าอันพระเถระรับแล้วด้วย ตรัสถามแล้ว ว่า “ข้าแต่ท่านผู้เจริญ อ.ผ้า ท. เป็นผ้ามากเกิน (ย่อมเกิน) มีใช่หรือ, (อ. ท่าน ท.) จักกระทำ ซึ่งอะไร (ด้วยผ้า ท.) อันมีประมาณเท่านี้” ดังนี้ ฯ

“อมฺหากํ ปิโหนกานิ คณฺหิตฺวา เสสานิ ชินฺณจิวฺรกานํ ทสฺสามิ มหาราชาคิ ฯ

(อ.พระเถระ ถวายพระพรแล้ว) ว่า “ดูก่อนมหาบพิตร (อ.อาตมภาพ) รับแล้ว (ซึ่งผ้า ท.) อันเพียงพอ แก่อาตมภาพ ท. จักถวาย (ซึ่งผ้า ท.) อันเหลือ (แก่ภิกษุ ท.) ผู้มีจีวรอันเก่าแล้ว” ดังนี้ ฯ

“เต อตฺตโน ปฺุรณจิวฺรานิ กิ ภิรสิสนฺตีติ ฯ

(อ.พระราชฯ ตรัสถามแล้ว) ว่า “(อ.ภิกษุ ท.) เหล่านั้น จักกระทำ ซึ่งจีวรอันเก่า ท. ของตน ให้เป็นอะไร” ดังนี้ ฯ

“ซิณฺณตรจิวรกานํ ทสฺสนฺตํ ๑

(อ.พระเถระ ถวายพระพรแล้ว) ว่า “(อ.ภิกษุ ท. เหล่านั้น) จักถวาย (แก่ภิกษุ ท.) ผู้มีจีวรอันเก่าแล้วกว่า” ดังนี้ ๑

“เต อตฺตโน ซิณฺณจิวรานิ กิํ กริสฺสนฺตํ ๑

(อ.พระราชฯ ตรัสถามแล้ว) ว่า “(อ.ภิกษุ ท.) เหล่านั้น จักกระทำ ซึ่งจีวรอันเก่าแล้ว ท. ของตน ให้เป็นอะไร” ดังนี้ ๑

“ปจฺจตฺตณฺณานิ กริสฺสนฺตํ ๑

(อ.พระเถระ ถวายพระพรแล้ว) ว่า “(อ.ภิกษุ ท. เหล่านั้น) จักกระทำ (ซึ่งจีวรอันเก่าแล้ว ท.) ให้เป็นผ้าเป็นเครื่องปูลาด” ดังนี้ ๑

“ปฺรฏฺฐปจฺจตฺตณฺณานิ กิํ กริสฺสนฺตํ ๑

(อ.พระราชฯ ตรัสถามแล้ว) ว่า “(อ.ภิกษุ ท. เหล่านั้น) จักกระทำ ซึ่งผ้าเป็นเครื่องปูลาดอันเก่า ท. ให้เป็นอะไร” ดังนี้ ๑

“ภุมฺมตฺตณฺณานิ กริสฺสนฺตํ ๑

(อ.พระเถระ ถวายพระพรแล้ว) ว่า “(อ.ภิกษุ ท. เหล่านั้น) จักกระทำ (ซึ่งผ้าเป็นเครื่องปูลาดอันเก่า ท.) ให้เป็นผ้าเป็นเครื่องปูลาดซึ่งพื้น” ดังนี้ ๑

“ปฺรฏฺฐภุมฺมตฺตณฺณานิ กิํ กริสฺสนฺตํ ๑

(อ.พระราชฯ ตรัสถามแล้ว) ว่า “(อ.ภิกษุ ท. เหล่านั้น) จักกระทำ ซึ่งผ้าเป็นเครื่องปูลาดซึ่งพื้นอันเก่า ท. ให้เป็นอะไร” ดังนี้ ๑

“ปาทปฺปญฺจนานิ กริสฺสนฺติ มหाराชาติ ๑

(อ.พระเถระ ถวายพระพรแล้ว) ว่า “ดูก่อนมหาบพิตร (อ.ภิกษุ ท. เหล่านั้น) จักกระทำ (ซึ่งผ้าเป็นเครื่องปูลาดซึ่งพื้นอันเก่า ท.) ให้เป็นผ้าเป็นเครื่องเช็ดซึ่งเท้า” ดังนี้ ๑

“ปฺรฏฺฐปาทปฺปญฺจนานิ กิํ กริสฺสนฺตํ ๑

(อ.พระราชฯ ตรัสถามแล้ว) ว่า “(อ.ภิกษุ ท. เหล่านั้น) จักกระทำ ซึ่งผ้าเป็นเครื่องเช็ดซึ่งเท้าอันเก่า ท. ให้เป็นอะไร” ดังนี้ ๑

“ขณฺฑชาขณฺฑิกํ โภฏฺฐตฺวา มตฺติกาย มหฺพิตฺวา ภิตฺตํ วิลิํปิสฺสนฺตํ ๑

(อ.พระเถระ ถวายพระพรแล้ว) ว่า “(อ.ภิกษุ ท. เหล่านั้น) ทูบแล้ว (กระทำ) ให้เป็นของมีที่อ่อนน้อยและที่อ่อนใหญ่ ขยำแล้ว ด้วยดินเหนียว จักฉาบ ซึ่งฝา” ดังนี้ ๑

“ภนฺเต เอตฺตํ กตฺวาปิ อญฺยานํ ทิณฺณานิ น นสฺสนฺตํ ๑

(อ.พระราชชา ตรัสถามแล้ว) ว่า “ข้าแต่ท่านผู้เจริญ (อ.ผ้ำ ท.) อัน (อันบุคคล) ถวายแล้ว แก่พระผู้เป็นเจ้า ท. ย่อมไม่เสียหาย แม้เพราะกระทำ (ซึ่งกรรม) อันมีประมาณเท่านี้ (หรือ)” ดังนี้ ๑

“อาม มหาราชชาติ ๑

(อ.พระเถระ ถวายพระพรแล้ว) ว่า “ดูก่อนมหาบัณฑิต ขอถวายพระพร (อ.อย่างนั้น)” ดังนี้ ๑

ราชา ปสนโน อปรานิ ปญจ วตถสทานิ อาหาราเปตวา เถรสส ปาทุมเล จปาเปลิ ๑

อ.พระราชชา ทรงเลื่อมใสแล้ว (ทรงยังบุคคล) ให้นำมาแล้ว ซึ่งร้อยแห่งผ้ำ ท. ห้า เหล่าอื่นอีก (ทรงยังบุคคล) ให้วางไว้แล้ว ณ ที่ใกล้แห่งเท้า ของพระเถระ ๑

เถโร กิร ปญจสคฺคณิกานิ วตฺถานิ ปญจสทกฺคาเคน ปาทุมเล จเปตวา ทินฺหานิ ปญจสทกฺขตฺตํ ลภิ, สทสฺสคฺคณิกานิ วตฺถานิ สทสฺสกาเคน ปาทุมเล จเปตวา ทินฺหานิ สทสฺสกฺขตฺตํ ลภิ, สทสทสคฺคณิกานิ วตฺถานิ สทสทสกาเคน ปาทุมเล จเปตวา ทินฺหานิ สทสทสกฺขตฺตํ ลภิ ๑

ได้ยืนว่า อ.พระเถระ ได้แล้ว ซึ่งผ้ำ ท. อันมีคำร้อยห้า อัน (อันพระราชชา) ทรงวางถวายแล้ว ณ ที่ใกล้แห่งเท้า โดยส่วนร้อยห้า ลั่นร้อยห้าครั้ง, ได้แล้ว ซึ่งผ้ำ ท. อันมีคำพันหนึ่ง อัน (อันพระราชชา) ทรงวางถวายแล้ว ณ ที่ใกล้แห่งเท้า โดยส่วนพันหนึ่ง ลั่นพันครั้ง, ได้แล้ว ซึ่งผ้ำ ท. อันมีคำแสนหนึ่ง อัน (อันพระราชชา) ทรงวางถวายแล้ว ณ ที่ใกล้แห่งเท้า โดยส่วนแสนหนึ่ง ลั่นแสนครั้ง ๑

“เอกํ เทวํ ตีณิ จตฺตาริ ปญจ ทสาตืออาทินา นเยน ลทฺธานํ ปน คณฺนา นาม นตฺติ ๑

ก็ ชื่อ อ.การนับ (ซึ่งผ้ำ ท.) (อันอันพระเถระ) ได้แล้ว โดยนัยมี ว่า “(อ.ผ้ำ) ผืนหนึ่ง, (อ.ผ้ำ ท.) สองผืน, (อ.ผ้ำ ท.) สามผืน, (อ.ผ้ำ ท.) สี่ผืน, (อ.ผ้ำ ท.) ห้าผืน, (อ.ผ้ำ ท.) สิบลผืน” ดังนี้เป็นต้น ย่อมไม่มี ๑

ตถาคเต กิร ปรินิพฺพุเต, เถโร สกลสมฺพุทฺธิป วิจิริตฺวา สพฺพวิหาเรสุ ภิกฺขุณฺ อตฺตโน สนฺตกาเนว ปตฺตจิวฺรานิ อทาลิ ๑

ได้ยืนว่า ครั้นเมื่อพระตถาคต เสด็จปรินิพพานแล้ว, อ.พระเถระ เทียวไปแล้ว ตลอดสมมุติทั้งปวงได้ถวายแล้ว ซึ่งบาตรและจีวร ท. อันเป็นของมีอยู่ ของตนนั้นเทียว แก่ภิกษุ ท. ในวิหารทั้งปวง ท. ๑

มาคณฺทียา “ยมหํ กโรมิ, ตํ ตถา อหุตฺวา อญฺญถาว โหติ; กิณฺหุ โข กริสฺสามิติ จินฺตตฺวา “อตฺเถโส อุปาโยติ, รมฺเบ (P57) อญฺยานกัปปิ คจฺจนฺเต, จุฬปิฏฺฐ สาสนํ ปหิณฺติ “สามาวตฺติยา ปาสาทํ คนฺตฺวา ทุสฺสโกฏฺฐาคารเตลโกฏฺฐาคารานิ วิวราเปตฺวา ทุสฺสานิ เตลจฺฆุสฺส เตเมตฺวา ฌมฺเภา เวเจตฺวา ตา สพฺพา เอกโต กตฺวา ทวารํ ปิพฺพิตฺวา พหิยนฺตํ ทตฺวา ทนฺททปิกาทิ เคเห อคฺคิ ทมฺมานิ โอตฺริตฺวา คจฺจนฺตฺติ ๑

อ.พระนางมาคันทิยา ทรงดำริแล้ว ว่า “อ.เรา ย่อมกระทำ (ซึ่งกรรม) ไต, (อ.กรรม) นั้น ไม่มีแล้ว เหมือนอย่างนั้น ย่อมมีโดยประการอื่นเทียว, (อ.เรา) จักกระทำ อย่างไรหนอแล” ดังนี้ (ทรงดำริแล้ว) ว่า “อ.อุบาย นั้น มีอยู่” ดังนี้, ครั้นเมื่อพระราชชา เสด็จไปอยู่ สถานที่ที่ทรงรักษาในพระอุทยาน ทรงส่งไปแล้ว ซึ่งข้าวสาสน์ แก่อา (มีอันให้รู้) ว่า “(อ.อา) ไปแล้ว

ลู่ปราสาท ของพระนางสามาวดี (ยังบุคคล) ให้เปิดแล้ว ซึ่งเรือนคลังแห่งผ้าและเรือนคลังแห่งน้ำมัน ท. ยังผ้า ท. ให้เปียกแล้ว ในตุ่มแห่งน้ำมัน ท. พันแล้ว ซึ่งเส้า ท. กระทำแล้ว (ซึ่งหญิง ท.) เหล่านั้น ทั้งปวง โดยความเป็นอันเดียวกัน ปิดแล้ว ซึ่งประตู ให้แล้ว ซึ่งยนต์ ในภายนอก ให้อยู่ ซึ่งไฟ ในตำหนัก ด้วยประทีปอันมีด้าม ท. ช้ามลงแล้ว จงไป” ดังนี้ (เป็นเหตุ) ๑

โส ปาสาท อภิรุษท โภจจาการานิ วิวราเปตวา วตถานิ เตลจกสิสุ เตเมตวา ฌมฺเณ เวเจตุมารภิ ๑

(อ.อา) นั้น ขึ้นเฉพาะแล้ว ลู่ปราสาท (ยังบุคคล) ให้เปิดแล้ว ซึ่งเรือนคลัง ท. ยังผ้า ท. ให้เปียกแล้ว ในตุ่มแห่งน้ำมัน ท. เริ่มแล้ว เพื่ออันพัน ซึ่งเส้า ท. ๑

อถ นํ สามาวตีปมฺขา อิตถิโย “กํ เอตํ จูฬปิศาติ วทนต์โย อุปสงกมสิสุ ๑

ครั้งนั้น อ.หญิง ท. ผู้มีพระนางสามาวดีเป็นประมุข กล่าวอยู่ ว่า “ดูก่อนอา (อ.กรรม) นั้น อะไร” ดังนี้ เข้าไปหาแล้ว (ซึ่งนายมาคันทียะ) นั้น ๑

“อมฺมา ราชา ทฬทิกมฺมตถาย อิม ฌมฺเณ เตลปิไลติกาหิ เวจาเปติ, ราชเคเห นาม สฺยุตตทฺยุตตํ พุชฺชานํ, มาเม สนฺติเก โทถ อมฺมาติ เอวํ วตฺวา ตา อาคตา คพฺเณ ปเวเสตฺวา ทฺวารานิ ปิฬทิตฺวา พหิ ยนฺตํ ทตฺวา อาทิตฺ ปฏฺจาย อคฺคิ ททนต์ โอตริ ๑

(อ.นายมาคันทียะ) กล่าวแล้ว อย่างนี้ ว่า “ดูก่อนแม่ ท. อ.พระราช (ยังเรา) ย่อมให้พัน ซึ่งเส้า ท. เหล่านั้น ด้วยผ้าเก่าอันชุ่มแล้วด้วยน้ำมัน ท. เพื่อประโยชน์แก่การกระทำให้มันคง, (อ.กรรม) อันอันบุคคลทั้งประกอบดีแล้วทั้งประกอบชั่วแล้ว ชื่อในพระราชวัง เป็นกรรมอันบุคคลรู้ได้โดยยาก (ย่อมเป็น), ดูก่อนแม่ ท. (อ.ท่าน ท.) จงอย่ามี ในที่ใกล้ แห่งเรา” ดังนี้ (ยังหญิง ท.) เหล่านั้น ผู้มาแล้ว ให้เข้าไปแล้ว ในห้อง ปิดแล้ว ซึ่งประตู ท. ให้แล้ว ซึ่งยนต์ ในภายนอก ให้อยู่ ซึ่งไฟจำเดิม แต่ต้น ช้ามลงแล้ว ๑

สามาวตี ตาสํ โอวาทํ อทาลิ “อมฺหากํ อนมตฺตเค สํสาเร วิจรฺนตฺตํ เอวํ อคฺคินา ฌายมานานํ อตฺตภาวานํ พุทฺธยาณนํ ปริจฺเจโท น สุกโร, อุปมตฺตา โทธาติ ๑

อ.พระนางสามาวดี ได้ประทานแล้ว ซึ่งโอวาท (แก่หญิง ท.) เหล่านั้น ว่า “อ.การกำหนด ซึ่งอัตภาพ ท. อันอันไฟใหม่อยู่อย่างนี้ ของเรา ท. ผู้เที่ยวไปอยู่ ในสงสาร อันมีที่สุดและเบื้องต้นอันบุคคลผู้ไปตามอยู่รู้ไม่ได้แล้ว เป็นสภาพแม้อันพระพุทฺธญาณกระทำได้อย่างง่าย (ย่อมเป็น) หามิได้, (อ.เธอ ท.) เป็นผู้ไม่ประมาทแล้ว จงเป็น” ดังนี้ ๑

ตา, เคเห ฌายนฺเต, เวทนาปริคฺคหกมฺมฏฺฐานํ มนสิกรโณตฺติโย, กาจิ ทฺุตติยผลํ, กาจิ ตตฺติยผลํ ปาปฺณิสฺสุ; เตน วุตฺตํ “อถ โข สมฺพทฺธลา ภิกฺขุ ปจฺจภตฺตํ ปิณฺฑปาตปฏิกฺกนฺตา, เยเน ภควา, เทนฺอุปสงกมสิสุ; อุปสงกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิ วาเทตฺวา เอกมฺนตํ นิสิตฺติสุ; เอกมฺนตํ นิสินฺนา โข เต ภิกฺขุ ภควนฺตํ เอตทโวจํ ‘อิธ ภนฺเต รมฺโเบ อุเทนสฺส อุยฺยานคตฺสส อนฺเตปรุํ ทพฺพํ, ปณฺจ อิตฺถิสฺตานิ (P58) กาลกทานิ สามาวตีปมฺขานิ, ตาสํ ภนฺเต อุปาลิกานํ กาคติ, โก อภิสมฺปฺราโยติ ๑

(อ.หญิง ท.) เหล่านั้น ครั้นเมื่อดำหนัก (อันไฟ) ไหม้อยู่, กระทำไว้ในใจอยู่ ซึ่งกัมมัญฐานอันมีการกำหนดถือเอาซึ่งเวทนา เป็นอารมณ์, บางพวก (บรรลุแล้ว) ซึ่งผลที่สอง, บางพวก บรรลุแล้ว ซึ่งผลที่สาม, เพราะเหตุนั้น (อ.คำ) ว่า “ครั้งนั้นแล อ.ภิกษุ ท. ผู้มากพร้อม ผู้ก้าวกลับแล้วจากบิณฑบาต ในกาลภายหลังแห่งภัต, เข้าไปเฝ้าแล้ว โดย - อ.พระผู้มีพระภาคเจ้า (ย่อมประทับอยู่) (โดยส่วนแห่งทิศ) ใด, - (ส่วนแห่งทิศ) นั้น, (อ.ภิกษุ ท.) ครั้นเข้าไปเฝ้าแล้ว ถวายบังคมแล้ว ซึ่งพระผู้มีพระภาคเจ้า นั่งแล้ว ณ ที่สุดส่วนข้างหนึ่ง, อ.ภิกษุ ท. เหล่านั้น ผู้นั่งแล้ว ณ ที่สุดส่วนข้างหนึ่งแล ได้กราบทูลแล้ว (ซึ่งคำ) นั้น กะพระผู้มีพระภาคเจ้า ว่า ‘ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ อ.ภายในแห่งบุรี ของพระราชา พระนามว่าอุเทน (ในเมืองโกสัมพี) นี้ ผู้เสด็จไปแล้วสู่อุทยาน (อันไฟ) ไหม้แล้ว, อ.ร้อยแห่งหญิง ท. ห้า อันมีพระนางสามาวดีเป็นประมุข เป็นผู้มีกัลลหะอันกระทำแล้ว (ย่อมเป็น), ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ อ.คติ ของอุบาสิกา ท. เหล่านั้น เป็นอย่างไร (ย่อมเป็น), อ.ภพ เป็นที่ไปในเบื้องหน้าพร้อมเฉพาะ เป็นอย่างไร (ย่อมเป็น)’ ดังนี้ ฯ

‘สนฺเตตฺถ ภิกฺขเว อุปาสิกาโย โสตาปนฺนา, สฺนฺติ สกทาคามินี, สฺนฺติ อนาคามินี, สพฺพา ตา ภิกฺขเว อุปาสิกาโย อนิพฺปลา กาลกตาทิ ฯ

(อ.พระผู้มีพระภาคเจ้า ตรัสแล้ว) ว่า ‘ดูก่อนภิกษุ ท. อ. - (ในอุบาสิกา ท.) เหล่านี้หนา - อุบาสิกา ท. เป็นโสตาบัน มีอยู่, (อ.อุบาสิกา ท.) เป็นสกทาคามินี มีอยู่, (อ.อุบาสิกา ท.) เป็นอนาคามินี มีอยู่, ดูก่อนภิกษุ ท. อ.อุบาสิกา ท. เหล่านี้ ทั้งปวง เป็นผู้ผลออกแล้วหามีได้ เป็นผู้มีการละอันกระทำแล้ว (ย่อมเป็น)’ ดังนี้” ดังนี้ (อันพระธรรมสังคหาจารย์) กล่าวแล้ว ฯ

อถ โข ภควา เอตมตฺถํ วิทิตฺวา ตายํ เวลายํ อิมํ อุทานํ อุทานสิ

ครั้งนั้นแล อ.พระผู้มีพระภาคเจ้า ทรงทราบแล้ว ซึ่งเนื้อความ นั้น ทรงเปล่งแล้ว ซึ่งพระอุทาน นี้ ในเวลา นั้น ว่า